DERAIERI TRADUCTOLOGICE IN DIDACTICA LIMBII ITALIENE / DÉRAILLEMENTS TRADUCTOLOGIQUES DANS LA DIDACTIQUE DE LA LANGUE ITALIENNE

Ciprian POPA[1]

Rezumat: De cele mai multe ori, la baza deraierilor lingvistice din cadrul procesului de traducere poate fi menţionată influenţa limbii materne, în special când limba sursă şi limba ţintă fac parte din aceeaşi familie lingvistică. Este cazul limbii române şi limbii italiene a căror influenţă reciprocă se poate manifesta la nivel lexical, morfologic şi sintactic. Tendinţa generală a studenţilor care fac traduceri din şi în limba sursă este de a transfera nu doar construcţiile lexicale, ci şi gramaticale în şi din limba ţintă fără a realiza echivalarea unei unităţi frazeologice, a unei expresii idiomatice sau chiar a unui construcţii gramaticale.

Cuvinte-cheie: traducere, influenţă, echivalare, limbi romanice, deraiere lingvistică.

Résumé : Dans la plupart des cas, aux fondements des déraillements linguistiques dans le processus de traduction peut être influencé par la langue materne, plus particulièrement alors que la langue source et cible font partie de la même famille linguistique. C'est le cas de la langue roumaine et de la langue italienne dont l'influence réciproque peut se manifester au niveau lexical, morphologique et syntaxique. La tendance générale des étudiants qui font des traductions de et vers la langue source est de transférer non seulement les constructions lexicales, mais également celles grammaticales dans et de la langue cible sans faire appel à l'équivalence phraséologique, à l'équivalence d'une expression idiomatique ou même d'une construction grammaticale.

Mots-clés : traduction, influence, équivalence, langues romanes, déraillement linguistique.

Alterările sau deraierile lingvistice în cadrul procesului de traducere pot avea la bază influenţa limbii materne atunci când limba sursă şi limba ţintă fac parte din aceeaşi familie lingvistică. În cazul traducerilor din română în italiană şi viceversa, echivalarea mesajului se poate sprijini pe paralelismul dintre cele două limbi. Însă, vorbind despre două limbi care au o structură lingvistică asemănătoare, apare dificultatea de a face o distincţie netă între ele, fiind vorba, pe deoparte de calcul lingvistic şi pe de altă parte de paralelism sau echivalare lingvistică.

[1] Universitatea „Ştefan cel Mare" din Suceava, cipi4@yahoo.com

BDD-A30071 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:00:07 UTC)

Un fenomen important în cadrul procesului de traducere este analogia. Aceasta poate fi interpretată ca o manifestare a nevoii pentru înţelegerea logică în procesul traducerii. În învăţarea unei limbi străine prin intermediul traducerii există tendinţa de a trece noua limbă prin filtrul propriilor reguli lingvistice ale limbii materne (în special la nivel sintactic şi lexicologic) sau de a încerca adaptarea formele lingvistice noi străine cu cele deja cunoscute din propria limbă (în special la nivel morfologic).

Principiul analogiei este deseori aplicat de către studenţi datorită necesităţii găsirii unei logici. Deseori se caută echivalarea unei scheme lingvistice din limba maternă cu una similară din limba străină. În această categorie intră şi sintagma lingvistică numită *falsi amici* în italiană sau *false friends* în engleză, când vorbim despre termeni care au aproximativ aceeaşi formă fonetică şi/sau ortografică în două limbi diverse, însă sensuri total diferite. Aceşti termeni pot avea aceeaşi etimologie, însă o evoluţie semantică diferită sau similitudinea formei din cadrul celor două limbi poate fi o pură coincidenţă. Am putea vorbi de o capcană lingvistică.

Analiza noastră are la bază prezentarea acelor deraieri traductologice identificate în cadrul procesului de traducere a unor texte aparţinând unor stiluri funcţionale diferite din limba română în limba italiană şi viceversa, realizate de către studenţi la cursul opţional de traduceri. Investigaţia noastră va trata aceste inadvertenţe traductologice la nivel morfologic, sintactic şi lexicologic.

Din punct de vedere morfologic, din cauza paralelismului dintre cele două limbi, română şi italiană, apar diferite situaţii de alterări lingvistice corespunzătoare diferitelor părţi de vorbire.

În cazul articolului definit, poziţia diferită din italiană, adică proclitic faţă de enclitic în română (în cele mai multe cazuri), duce la situaţia în care articolul este pur şi simplu omis în procesul traducerii din italiană în română, fiind văzut ca un fapt nefiresc ca substantivul să fie precedat de un element gramatical: *lume**a** străzilor* „(**il**) mondo delle strade"; *şi realitate**a** întâlnită* „e (**la**) realtà incontrata". Omiterea articolului are loc şi în cazul în care acesta face parte din cadrul prepoziţiilor articulate: *de la înfiinţare**a** oraş**ul**ui*, „*da* (dal**la**) fondazione *di* (del**la**) città"; *interes**ul** angajat**ul**ui* „(**l'**) interesse (del**l'**) impiegato"; *în Americ**a** îndepărtată* „*in* (nel**l'**) America lontana"; *a existenţei* sale „*di* (**della**) sua esistenza". Această alterare lingvistică nu are loc în cazul traducerii din italiană în română, când articolul definit este prezent: ***l'**uomo fu reintegrat* „bărbat**ul** a fost reintegrat".

Există situaţii în care lipsa simţului lingvistic al studentului, mai exact a capacităţii de identificare a structurilor morfologice specifice limbii materne, poate crea deraieri traductologice: *o Americă a **celor mai** perfecţionate tehnologii* „un'America *di quelle* (**delle più**) perfezionate tecnologie"; *În cele mai aglomerate metropole* „*In quelle* (**nelle**) più affollate metropoli". În aceste exemple, articolele demonstrative *celor/cele* sunt confundate cu adjectivele demonstrative *acelor/acele*

BDD-A30071 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:00:07 UTC)

(it. *quelle*), fără a se apela la paralelismul dintre cele două limbi care, în acest caz, ar fi funcţionat, întrucât gradul superlativ relativ al adjectivului se formează atât în română, cât şi în italiană din articolul definit şi adverbul *mai* („più") alături de forma adjectivală.

Omonimia articolului posesiv genitival din română cu prepoziţia simplă din italiană stă la baza acestor erori de traducere: [...] *o Americă a interesului egoist*, *a unei continue mişcări* „[...] un'America *all'* (**dell'**) interesse egoista, *a* (**di**) un continuo movimento"; *un sentiment al eficacităţii* „un sentimento *all'* (**dell'**) efficacia".

În cazul substantivului, apare deseori eroarea de a prelua genul acestuia din română în traducerea în limba italiană: *imaginea unei ţări* „l'immagine di *una* (**un**) Paese"; *confruntând valoarea bunurilor* „confrontando *la* (**il**) valore dei beni [...]; *e dificil să stabileşi* ***o*** *valoare* „è difficile stabilire *una* (**un**) valore [...].

În ceea ce priveşte formarea pluralului în cazul substantivelor împrumutate din engleză în italiană, paralelismul cu limba română anulează formarea corectă a pluralului corect. Potrivit regulilor gramaticale ale limbii italiene, aceste substantive nu au formă de plural: [...] *ca-n filme* „[...] come nei *filmi* (**film**)!".

În cazul adjectivului, chiar dacă acesta poate urma după substantiv în italiană, poziţia normală a acestuia este înaintea substantivului, faţă de limba română unde de obicei adjectivul urmează după substantiv. Astfel, influenţa limbii italiene are ca rezultat schimbarea topicii adjectivului în traducerea din italiană în română: *un'importante ricerca* „o importantă cercetare"/ „o cercetare importantă".

Anumite adjective care au grad de comparaţie în italiană şi nu au în limba română sunt traduse eronat: *la più celebre* „cea mai celebră", traducerea corectă fiind „cea mai cunoscută".

În ceea ce priveşte traducerea pronumelui relativ din română în italiană, studenţii au tendinţa de a nu articula prepoziţia în italiană sub influenţa construcţiei prepoziţionale din limba română: *o lume de amintiri în care* [...] „un mondo di ricordi *in* (**nel**) quale [...]"; *pentru felul în care* [...] „per il modo *in* (**nel**) quale [...]. De asemenea, apare eroarea de a traduce în italiană pronumele relativ având forma variabilă prepoziţională (*su quale*) cu forma invariabilă (*che*), din cauza faptului că în limba română cazul acuzativ are prepoziţie, în timp ce în italiană nu: *Există o Americă* ***pe care*** *Europa* [...] „C'è un'America *su quale* (**che**) l'Europa [...].

În cazul verbului, din cauza paralelismului cu construcţia verbală din limba română, studenţii folosesc auxiliarul *avere* „a avea" pentru traducerea timpurilor compuse a verbelor reflexive, modale sau impersonale: *M-****am*** *îndrăgostit de New-York*! „Mi *ho* (**sono**) innamorato di New-York!; *Totul mi s-****a*** *părut răsturnat*. „Tutto mi *ha* (**è**) sembrato capovolto". În aceste construcţii verbale se foloseşte doar auxiliarul *essere* „a fi".

BDD-A30071 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:00:07 UTC)

Echivalarea formelor verbale în cadrul procesului de traducere este foarte importantă: Fraza *Il provvedimento disciplinare non era stato aperto in tempo* a fost tradusă „Măsura disciplinară nu a fost deschisă în timp" în loc de „Măsura disciplinară nu fusese luată la timp". După cum se poate observa, în afară de echivalarea verbului din cadrul expresiei, mai exact măsura disciplinară *se ia* nu *se deschide*, nici timpul verbal din italiană nu a fost tradus corect: mai mult ca perfectul *era stato* („fusese") a fost tradus cu perfectul compus „a fost". De asemenea, în limba română sintagma *în timp* are o altă semnificaţie faţă de sintagma *la timp*, studenţii preluând în cadrul traducerii aceeaşi prepoziţie din limba italiană şi nerealizând echivalarea.

Tot la nivelul construcţiilor verbale s-au evidenţiat erori gramaticale referitoarea la traducerea din română în italiană cu gerunziu în loc de infinitiv, după verbele de percepţie: *L-am văzut* ***purtând*** [...] „L'ho visto *indossando* (**indossare**) [...]". Dacă ne referim la diatezele verbale, s-a tradus *ad litteram* din italiană în română auxiliarul *venire* „a veni" care se foloseşte alături de *essere* „a fi" pentru formarea diatezei pasive: *Nel sud America viene promossa una campagna* [...] „În America de sud *vine* (**este**) promovată o campanie [...];

În cadrul traducerii formelor verbale ale pronumelui de politeţe din română în italiană, studenţii au tendinţa de a folosi forma verbală a pers. a II-a pl. în loc de cea a pers. a III-a sg. sub influenţa limbii române: *Cum îl* ***definiţi*** *pe american, domnule?* „Come *definite* (**definisce**) l'americano, signore?"; ***Doriţi*** *să emigraţi, domnule?* „*Desiderate* (**Desidera**) emigrare, signore?"

Este comună şi traducerea negaţiei verbale din limba română atunci când aceasta este precedată de pronume sau de adverbe negative, în limba italiană aceasta fiind omisă: *Nici* ***nu*** *atingi bine pământul* [...] „Neanche (**non)** tocchi bene la terra [...]; *Nimic rău* ***nu*** *se poate spune* [...] „Niente di male (**non**) si può dire [...].

În ceea ce priveşte adverbele, studenţii fac de multe ori confuzia între forma adverbială şi cea adjectivală, având în vedere faptul că în română majoritatea adverbelor are aceeaşi rădăcină cu cea a adjectivelor, neexistând un sufix specific adverbial ca în italiană (*–mente*): *Cât de* ***uşor*** *am avut impresia* [...] „Quanto *facile* (**facilmente**) ho avuto l'impressione [...]; *topind* ***crud*** *orice speranţă* „sciogliendo *crudele* (**crudelmente**) ogni speranza"; ***larg*** *împărtăşit* „*largo* (**largamente**) condiviso"

Din punctul de vedere al sintaxei, apar deraieri traductologice din cauza faptului că în limba română nu există o concordanţă a timpurilor bine definită ca în limba italiană. Folosirea modului conjunctiv poate fi diferită în cele două limbi, de aceea traducerea eronată apare în cazul textelor traduse din română în italiană din cauza analogiei: *Cred că în nicio altă împrejurare nu am fost surprins* [...] „Credo che in nessun'altra circostanza non *sono* (**sia**) stato sorpreso [...]. În această situaţie, verbul *credere* „a crede" cere conjunctivul în limba italiană, întrucât exprimă o presupunere sau incertitudine, concordanţă verbală neexistentă în limba română.

BDD-A30071 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:00:07 UTC)

În cazul propoziției condiționale, studenții au tendința de a respecta construcția din limba română în cadrul căreia se folosește condiționalul atât în propoziția secundară, cât și în cea principală, în limba italiană conjuncția *se* „dacă", fiind mereu urmată de conjunctiv: *Dacă te-**ar fi** întrebat, ar fi trebuit să te gândești un pic.* „Se ti *avrebbe* (**avesse**) chiesto, avresti dovuto pensarci un po"'

În cadrul traducerii din română în italiană, studenții folosesc simultan două complemente directe în aceeași propoziție, potrivit analogiei cu limba română, ceea ce este incorect în limba italiană literară (it. *dislocazione a sinistra*): *imaginea unei țări pe care am construit-o în minte* „l'immagine di un Paese che *l'*ho (**ho**) costruito in mente"; *este cântecul pe care l-am auzit* „è la canzone che *l'*ho (**ho**) sentito".

În ceea ce privește complementul de agent, acesta este mereu urmat în limba italiană de prepoziția *da*. Însă, din cauza influenței limbii române, studenții au tendința de a folosi prepoziția *di*, văzând-o ca pe o echivalență a prepoziției *de* din română: *o Americă condusă **de** lege* „un'America governata *della* (**dalla**) legge"; *dominată de marile ambiții* „dominata *di* (**da**) grandi ambizioni".

Din punct de vedere lexical, cea mai mare problemă în cadrul procesului de traducere din italiană în română pe care o întâmpină studenții sunt termenii numiți *falsi amici*: ***L'impiegato** è stato **licenziato*** tradus „*Impiegatul* (**Angajatul**) a fost *licențiat* (**concediat**)"; *Roberto è un **dipendente** pubblico* tradus „Roberto este un *dependent* (**angajat**) public"; *non serviva nascondere il giornale tra le **pratiche*** tradus „nu era necesar ascunderea ziarului printre *practici* (**documente**)"; *si fratturò il polso* tradus „și-a fracturat *pulsul* (**încheietura mâinii**)".

O altă problemă ar fi traducerea *ad litteram* din limba română în italiană a unor sintagme, fără a realiza echivalarea acestora: *portretul-robot* tradus „il ritratto-robot" în loc de „l'identikit"; *în strada mare* tradus „in strada grande" în loc de „in piena strada"; *la fața locului* tradus „davanti al luogo" în loc de „sul posto".

În cazul traducerii din limba italiană în română, avem următoarele exemple de erori traductologice: *abuso d'ufficio* tradus „abuz de birou" în loc de „abuz de putere/în serviciu"; *fatti di cronaca* tradus „fapte de cronică" în loc de „știri de ultimă oră"; *păcatul originar* tradus „peccato originario" în loc de „peccato originale"; *cu lux de amănunte* tradus „con lusso di dettagli" în loc de „nei minimi particolari".

Și expresiile idiomatice tind să fie traduse *ad litteram*, neexistând o echivalare a acestora. Fraza *Mulți vin în America pentru a întâlni câini cu covrigi în coadă* a fost tradusă „Molti vengono in America per trovare cani con ciambelle in coda". Traducerea expresiei idiomatice în italiană calchiind modelul din română nu are niciun sens pentru un nativ italian care n-ar putea s-o înțeleagă. Echivalarea corectă ar fi: „Molti vengono in America per trovare il Paese della Cuccagna", sintagma „Paese della Cuccagna" însemnând „Țara unde curge lapte și miere" sau „Țara abundenței/belșugului". De asemenea, expresia *Mi-am*

BDD-A30071 © 2019 Editura Universității din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:00:07 UTC)

luat inima în dinți a fost tradusă „Ho preso il mio cuore nei denti" în loc de „Mi sono fatto corraggio".

Din categoria deraierilor traductologice în cazul expresiilor idiomatice traduse de către studenți din limba italiană în română mai putem menționa următoarea frază: *Senza niente togliere ai tanti eroi dello Stato* [...] tradusă „Fără a lua nimic multor eroi ai statului [...] în loc de „Fără a-i pune mai prejos pe mulți eroi ai statului". Fraza: *Alcuni uffici sono in grado di erogare prestazioni solo grazie al personale precario* [...] a fost tradusă de către studenți „Anumite oficii sunt capabile să presteze doar grație personalului precar". Analizând traducerea acestei fraze, observăm că aceasta nu are sens, iar expresiile principale *erogare prestazioni*, precum și *personale precario* nu au fost echivalate, alături de celelalte cuvinte. O traducere corectă ar putea fi: „Anumite birouri sunt în măsură să presteze servicii doar datorită personalului angajat pe perioadă determinată". După cum se poate observa în traducere, termenul *precario* din limba italiană are cu totul alt sens față de omonimul său din limba română.

În urma studiului și analizei erorilor traductologice care apar în cadrul cursului de traduceri, am observat că studenții folosesc paralelismul sau analogia, atât în cadrul traducerilor din limba română în limba italiană, cât și viceversa. După cum s-a putut observa mai sus, erorile la nivel morfosintactic sunt destul de frecvente chiar dacă cele la nivel frazeologic tind să fie mai numeroase. Aceste deraieri traductologice pot fi cauzate de anumite diferențe structurale chiar dacă ar putea fi invocată o asemănare aparentă între cele două limbi neolatine la nivelul formelor gramaticale.

Bibliografie:

Guțu Romalo, Valeria (coord.) (2005): *Gramatica limbii române. I Cuvântul*; *II Enunțul*, Editura Academiei Române, București, 2005

Revista "Panorama", Modandori editore, Verona, anno XLVI n. 4-5-6-7-8

Sălăgean, Viorel (1992): *Hello, America!*, Societatea „Adevărul"S.A., București

Serianni, Luca (1991): *Grammatica italiana. Italiano comune e lingua letteraria*, UTET, Torino

Zingarelli, Nicola (2004): *Vocabolario della lingua italiana*, Zanichelli Editore, Bologna

BDD-A30071 © 2019 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 01:00:07 UTC)